

Även hon snyftade.

Hennes man tröstade henne med det ordstäv, som han alltid brukade i svåra ögonblick:

- Det blir bättre.

Men han kände sig själv icke väl till mods därinne..Han ville hellre ligga på den gröna gräsmattan och kröp ut ur kojan.

I detsamma gick solen upp i nordost över Sjugden.

Den nya dagen började.Hur trött husfadern än var,kände han sig omöjligen kunna sova nu.Det var ju redan morgon,och mycket - ofantligt mycket - måste uträttas medan dagen varade.Först och främst måste hans uppgöra eld och lägga torv ovanpå för att så vitt som möjligt avhålla myggen från boskapen, om denna skulle få någon ro.Han tänkte på dem som lågo inne i kojan,och en omedveten men tryckande känsla av ansvar lade sig tungt på hans hittills så frimodiga sinne.Men han försökte förjaga denna känsla,och under det han vandrade omkring för att taga sin nya självvalda besittning i skärskådande, mumlade han för sig själv:

- Det blir väl bättre.

Andra akten.

Det var i höanden.Hos Daniel Danielsson i Siljeåsen (Sil 14) vid Flåsjön var lappmannen Nils Pålsson arbetare för dagspenning - dagaman som det heter i orten.Slåtterfolket hade klockan 3 på morgonen vandrat bort till några starmmyrar,som lågo över en halv mil från gården.Nu var allt gräset avslaget,karlarna hade lagt bort liarna och höllo på att sätta hässjornas troer (stänger) i ordning.Kvinnfolket med sina räfsor gingo och bredde ut gräset över tuvorna till torkning.När detta var gjort,tågade alla upp till skogsbacken,där den gemensamma matsäcken fanns förvarad i en stor näverkont, som för säkerhets skull var upphängd i ett träd,så att den var oåtkomlig för fyrbenta tjuvar.Några andra behövde man inte frukta.

Nu nedtogs den av matmodern,som lindade upp snöret varmed locket var neddraget och fastgjort vid ett litet trävred.Varorna utbreddes på marken - smör i en stor näverask,tunt messmör i en annan dito,hård mesost,gammelost, getost,getmesost och fårost,skrapakorv,grav laxöring,sur strömning samt

spisbröd, bakat av kornmjöl, agnar och barkmjöl. Under dessa matmoderns förberedelser läste de andra sina bordsböner, alla med händerna hopknäppta. Männen över sina avtagna mössor. Men under det läpparna tyst rörde sig, voro deras tindrande ögon fästa på de för den skrikande magen så löftesrika anrättningarna. När bordsbönen undanstökats sattes mössorna åter på huvudet, var och en bröt sig ett stycke barkbröd, tog med sin kniv eller i brist därpå med brödbiten en smörklick ur asken och bredde ut den med fingrarna. Ovanpå denna smörgås lades ett tjockt lager av messmör, och så hade man det aptitligaste sovel till barkbrödet.

Mjölklaskan var i det närmaste tömd, men då beredde man sig en annan uppkande dryck genom att fylla den med kallt vatten och därtill sätta flera skedar messmör, vars förträffliga egenskaper ingen kan föreställa sig som ej varit lycklig nog att få smaka densamma.

Under loppet av denna överdådiga måltid och inte minst under inverkan av de livande drycker som därtill vankades, och vilkas recept vi ovan meddelat, lossades så småningom tungans band hos alla, såsom det brukar ske vid festliga tillfällen: Skämt och infall haglade från alla håll, och jämtens munvighet, fast icke så beryktad som dalkarlens, gjorde sig gällande med kvickheter och snarfyndiga svar. I synnerhet tjänstgjorde lappen NILS Pålsson, - Skryt-Nisse kallad - som skottavla för de andras speglosor, och han lånade sig därtill med beundransvärd beredvillighet och aldrig svikande jämnmod, heslt som han själv icke var så oäven att parera med stickord, ehuru hans kunskap i svenska språket för övrigt var ganska underhållig.

Han var klädd i den lapska sommardräkten med undantag av fötterna på vilka han hade näverskor som alla de andra - att slita sina kängor under så varma sommar dagar skulle ha varit lyx -, blå toppmössa med rött mellanlägg i sömmarna, grå vadmalskolt (kapte) något uppdragen över bältet och ovan till försedd med hög och styv krage, röd- och grönrutigt barmkläde eller bröstlapp tjänstgörande både som matkappa och ficka, samt gråa kortbyxor, nedtill omlindade med mångfärgade band. Till växten var han undersätsig och sade sig själv vara fyra lock (tiotal år) gammal.

Den mat varpå han bjöds smakade honom nog, Förutom sin aptit hade han en an-

nan krydda, varmed han gjorde den ännu smakligare. Ur sin vida barm där en hel mängd småsaker förvarades framtog han ett stort stycke gamba, varav han gnagde såsom tilltugg till allt det övriga (gamba är benämningen på renmjölk sammakokad med rumexarter och andra ingredienser, alltsammans stelnat till en klump). Även ett stycke renost framtog han ur barmen och bjöd de andra av den och gamban. Men de betackade sig, vilket gjorde honom så mycket mycket mer belåten eftersom han fick behålla dessa rariteter för sig själv. Då han slutat äta, framtog han ur barmen en tobaksrulle, kniv och en lerpipa, som låg i ett fodral av ben och rikt utsirat.

- Låna mig ett lock, bad han.

- Vad för lock? frågade husmodern.

- Locket till smörasken.

- Vad vill du med det?

-Jeg ska karva meg ti pipa.

Alla brusto i skratt.

- Nej, du får karva dig på en stenhäll. Jag vill varken ha dig eller din tobak i smöret.

Nila lydde helt lugnt och började karva sin tobak mot samma sten som han satt.

- Ska ni retan, så ska ni retan innan han börjar röka, ty sedan är det omöjligt, sade husbonden.

- Varför har du fått öknamnet Skryt-Nisse? frågade en av drängarna.

- För att jag brukar skryta, bekände Nils.

- Att skryta är detsamma som att ljuga, och att ljuga är en synd, vet du inte det? frågade en annan.

- Nej, det är icke synd, om jag ljuga så att ingen tror det, invände lappen.

- Varför har du inte ditt bjällertyg på dig? frågade en av flickorna syftande på de skallrande silverprydnader, som lapparna i högtidsdräkt bära hängande vid "silverbältet".

- Jeg var rädd du skulle stjåla det, svarade Nils.

Nu tyckte alla att han började bli väl oförsämd, varför Daniel Danielsson

ville näpsa honom i det ~~han~~ med anspelning på hans röda krage yttrade:

- Hör du, Skryt-Nisse, sträck inte tuppkammen så högt, det märks nog, att du har en hönshjärna under.

- Jaså, dina tuppar bära kam på halsen, invände lappen, då har de väl hjärnan i magen.

- Nu skall jag få honom arg, det skall du få se, viskade en av drängarna till husbonden.

- Vet du, att du får sällskap när du kommer till Sjugden i vinter? frågade han lappen.

- Ja, vi alltid varit i flyttningslag där, jag och Svart-Hans och Lill-Klemmet.

~~Men~~ nu får i en till. Har du inte hört talas om Åhrberg? Han har tagit upp nybygge där.

Nils hade visserligen börjat röka, men nu vart han likväl arg. Han tog pipan ur munnen och slog sin knutna näve mot stenen.

- Men han skall inte bli länge där. Jag ska piskan och dängan och köran därifrån liksom han som var där i fjol. Vem har gett en lov sätta seg på lapplandet? ropade han med sina små ögon gnistrande av vrede.

Dräng och husbonde växlade leende en blick. Listen hade lyckats.

- Nej, nu tror jag fläsket är stekt, sade Daniel Danielsson stigande upp, och alla följde hans exempel. Nils Påsson gick sist av dem alla, när de vandrade ut på myren, svor för sig själv och mumlade oupphörligt på sitt eget språk:

- Jeg ska piskan och dängan och köran därifrån. Jeg ska piskan och dängan och piskan och dängan.

....

Vid höstens inbrott hade Åhrberg fått sin stuga färdig. Men det var en bostad, som han måste dela med sin boskap. Ensam hade han fällt och framsläpat de stockar, av vilka hans fähus var upptimrat, - upptimrat av honom och hans hustru. Därefter hade han med sin hustru och äldsta dotter bärgat så stort foderförråd, som för den långa vintern kunde anses tillräckligt, under det

att de yngsta barnen jämte Lappa tjänstgjorde som boskapens vaktare.

Det hade varit en tid av rastlöst arbete för alla mest dock för husfadern. Men han var också den, som bäst stod ut därmed, eftersom han var kraftigast både till kropp och själ.

Nu befann man sig mitt i oktober, och vintern hade i denna fjälldal länge sedan gjort sitt inträde. Han hade icke behövt gå långt. Hela sommaren hade han bott kvar i sitt hem högst uppe bland fjällen, och hela tiden hade han haft sina utposter stationerade i närheten av nybygget från vilket man på tre sidor: öster, norr och väster kunnat se deras vita mantlar i bergsskrevorna. Nybyggaren hade med alla till buds stående medel väpnat sig mot den fiende som han visste skulle anfälla honom från dessa håll. Han hade ytterligare tillpackat mossan mellan stockarna i fähusets väggar. Han hade langat upp tunga stenar på det av näver och långved förfärdigade taket, så att stormarna icke skulle förmå rubba det. Han hade belagt jordgolvet med en tät bädd av kvistar och ris. Han hade så gott sig göra lät löst det svåra problemet att av gråsten mura en eldstad så beskaffad att den insläppte minsta möjliga luftmängd och utsläppte mesta möjliga rökmängd. Han hade för sina göromål utomhus förfärdigat skidor, kälkat, stöttingar och höskrin-dor. Och han hade gjort allt detta och mycket mer under oupphörliga bekymmer för anskaffande av den dagliga födan för sig, sin familj och sin boskap. Enär han ej haft tillgång på bräder eller kunnat själv såga sådana, voro alla möbler i huset av enklaste beskaffenhet. Under halva taket sträckte sig en skulle. dit man kom upp på en flyttbar stege. Däruppe förvarade han en del foder för kreaturen, smör och kalvkött ävensom insaltat fisk. Däruppe hade även barnen sin sovplats.

Makarnas egen säng bestod av en lave på golvet. Kornas avbalkning bestod av tätt intill varandra nedslagna pålar, getternas likaså. Inom vsrt och ett sådant bås stod en ko eller get bunden med starka, vridna och hopflätade vidjor. Fåren däremot såsom fredligare än getterna, inrymdes i en och samma kätte. Längst bort mitt emot dörren, som saknade både lås och skjutslå

eller regel, fanns vid golvet en glugg med skjutbar lucka framför. Något fönster fanns icke så framt man ej vill anse rököppningen för ett sådant.

Också ansågs dager överflödig, enär elden brann i spisen både dag och natt. bränsle var det enda man hade god tillgång på, även om dess beredande tarvade arbete med yxan - nybyggarens allt i allom.

En eftermiddag i mitten av oktober inkom Anna med ett fång huggen ved och yttrade till mannen, som höll på att koka beck i spisen;

- Nu kommer visst Per Göransson i Gärdnäset igen. Jag tyckte jag hörde någon ränna (gå på skidor) därute på Sjugden.

- Jaså, yttrade Åhrberg, det var roligt, då får man höra nyheter från bygden. Det dröjde inte länge, innan därutifrån hördes slamrande av skidor som upprestes mot väggen bredvid dörren, och strax därefter inträdde Per Göransson.

- Guds fred, god dag igen! hälsade han.

- Gud välsigne! sade mor Anna. - Välkommen! hälsade Åhrberg.

- Tack! Jag var just rädd att du skulle börja tycka, att jag kommer för ofta, sade gästvännen.

- Nej, det behöver du inte vara rädd för. Det är inte ofta som vi får främmande, och det är ju tre veckor, sedan du var här sist.

- Kan väl hända att jag inte har räknat efter, men nu är jag här igen och frågar, om jag kunde få låna hus ett par nätter.

- Ja, om du vill ligga på golvet liksom förut. Det är den enda kåva vi har. Per Göransson slängde ifrån sig yxa och mes, vari han hade några nät, ty ehuru det var vinter bedrevs fisket fortfarande medelst i vakar nedsänkta nät utmärkta med nätstickor.

- Jag skulle ha lagt ut ett par långrevar, om jag haft något agn, sade han. - har du någon blindsill? (småfisk som nyttjas till agn).

- Ja, om du tror att det lönar sig att fiska nu. Jag förlorade för några dagar sedan ett nät med sticka och alltihop. Det måtte ha varit en väldig gädda som tog det med sig.

- Så framt den gäddan icke var en lapp, inföll Per Göransson.

- Det tror jag inte. Alla så tala de om lappar och vilja skrämma mig för dem.

Men jag har inte sett skymten av en lapp fast jag nu suttit här i snart fyra månader.

- De kommer nog, var säker på det.
- Ja, låt dem komma. Jag är inte alls rädd för dem.
- Du var till kyrkan i söndags, hörde jag dem säga i Siljeåsen.
- Ja, jag var så, och vi ska dit, käringa och jag, nu till helgen också, för jag lät anteckna mig till Herrens heliga nattvard. Jag måste också ha hem mera salt.

Per Göransson hade satt sig på en kabbe, begagnad till underlag vid vådklyvning m.m. och tog av sina lappskor efter att ha lindat upp banden, som gingo långt upp på benet över byxorna alldeles som hos lapparna, varefter han tog ut skohöet och utbredd det framför spisen att torkas.

Gunnar och Lill-Anna kommo fram och satte sig en på vardera av hans knän, ånyo beundrande de mässingsknappar han hade i sin väst och de med drakhuvud försedda spännbucklorna i hans bälte. Sådana grannlåter hade icke deras far. Sara satt orörlig i en vrå och betraktade främlingen.

Under tiden berättade han för de äldre alla nyheter han hört i Gärdnäset, Gubbhögen, Siljeåsen och Harrsjön. Från Anders Nilsson, hans hustru och Märet hade han att hälsa och önska "så många tusen gonätter".

Så förflöt aftonen, tills mor Anna hunnit koka färsk lake som stjälpes i ett tråg, varur värden och gästen fingo äta gemensamt. Kall harr, örlax och rör framsattes även. Sedan värd och gäst ätit kom turen till barnen och sist till husmodern. Fisken åts med smör men utan bröd, ty sådant fanns icke uppe vid Sjugden - inte ens barkbröd. Av bristen på mjöl kunde icke heller gröt kokas, som var vad Åhrberg mest saknade. Visserligen kokades ett slags tunngröt av mjölk, messmör och litet smör, men den kunde ej ersätta mjölgröten. I stället för bröd gnagde man mesost såväl till fisk som till annat sovel, nämligen kött och smör. Mjölk och ost hade man också tillräckligt av, både av kor och getter.

Så snart man ätit och druckit gick man uttröttad till vila för ostängd dörr och med elden brinnande i spisen.

"De komma nog", denna Per Göranssons profetia gick snart i fullbordan. Lappaarna var redan på väg mot Sjugden. Mot vintern hade Åhrberg väpnat sig, som vi sett.

Men mot den fiende som nu närmade sig, hade han ej allsvidtagit några rustningar. Därtill föraktade han honom alltför djupt och underskattade honom för mycket.

De lappar som nu med sina renar närmade sig Millestskogs skattefjäll, på vars område Sjugden låg, voro Nils Pålsson, Skryt-Nisse kallad, Hans Jonsson och Klement Kristoffer^sson. Emedan vid Sjugden var gott bete brukade de varje höst uppehålla sig där någon tid, i annan de drogo längre söderut. De visste att en nybyggare nu nedsatt sig där på lapplandet, och de voro alla högeligen förbittrade däröver, emedan renbetet mer eller mindre skadades under sommaren av den utsläppta boskapen, så framt den icke helt och hållet tillintetgjordes av skogseld, som nybyggarna många gånger anlade med flit för att "röka bort lapparna". Men ehuru de nämnda lapparna kunde utfara i förbannelser och hotelser emot nybyggarna, varvid Skryt-Nisse var den som mest tog munnen full, så rådde dock mellan dem en tyst överenskommelse att icke övergå till handgripligheter och våldsamheter, så framt de lämnades i fred. De hade sig nogsamt bekant att regeringen tog parti för nybyggarna emot lapparna, och att lagar och författningar gynnade de förra på de senares bekostnad. Åhrberg önskade å sin sida ingenting hellre än att få vara i fred och ämnade icke alls ofreda lapparna så framt de icke förut ofredat honom. Lapparna hade ännu icke sett Åhrberg och visste icke var nybygget var beläget, förrän de kunde sluta sig därtill av den rök, som de sågo uppstiga bakom en avlägsen höjd. Likaså hade Åhrber^gs ingen kännedom om lapparnas vistelseort, förrän de sågo röken ur deras kåtor uppstiga långt bort i norr. Så lågo de liksom två fientliga härar lägrade i varandras grannskap. Ingendera var böjd att angripa utan bäggedera nöjde sig med att intaga en avvaktande ställning, färdiga att försvara sig om så skulle erfordras

Så förgingo flera veckor. Söndagen den 22 november hade Åhrberg hållit husandakt med de sina såsom han brukade, när han ej begav sig till närmaste kyrka, Alanäs kapellkyrka, dit han hade omkring 7 mil. Som han ej hade någon postilla, brukade han i stället för predikan uppläsa ur 1695 års psalmbok en

akt ur Kristi pinas historia eller ett kapitel ur Jerusalems jämmerliga förstöring. Under de söndagar, han vistats hemma, hade han redan hunnit igenom denna cykel en gång och börjat på den andra. I dag hade han läst andra akten ur pinohistorien.

Sedan han intagit sin tarvliga middag, sade han till sin hustru:

- Nu skall jag fara och hälsa på lapparna.
- För Guds skull, gör det icke, Per! bad hon. Vad har du för ärende dit?
- Det som jag talade med dig om i går afton.

Hustrun blev ännu mer förskräckt:

- För Jesu Kristi skull gå inte! Du vet ju hur lapparna ha hotat oss.
- Det är inte farligt, försäkrade han. Lapparna skryta nog och skrävla, men det blir ingenting vidare. De töras inte på mig. Men skulle de understå sig det, så slänger jag dem undan som vantar..

Han tog på sig rocken och knöt en ylleduk kring halsen, ty det var tämligen kallt. Så gick han ut, tog skidor på fötterna och stav i handen och rände norrut.

Av röken kunde han se, att lappkåtan nu var flyttad närmare hans hemvist. Han hade inte heller ränt länge, innan han befann sig mitt i lappläget. Kåtan, belägen på en öppen plats, var så stor att den tydligen beräknats för flera hushåll. I närheten stod tre snogner (ställningar för upphängning av mat och annat, vardera bestående av tre nedtill avkvistade björkar, sammanställda som kopplade gevär). Några renar syntes icke till. Han ämnade just lyfta upp dörrlocket till kåtan för att se, om någon av karlarna var hemma, då han hörde röster bakom sig och såg tre lappar komma rännande ur skogen.

Åhrberg rände mot dem, och de möttes ett stycke från kåtan, alla stående på sina skidor och utan andra vapen än skidstav i hand och kniv i bälte. Den främste av de tre, ovanligt lång och reslig för att vara en lapp, såg ut att vara omkring 50 år. Han hade något kraftigt och bestämt i sitt sätt. Hans hållning var stolt och blicken skarp liksom vore han van att befalla. Av hans följeslagare var den ene en gubbe, liten och klen. Den andre en yngling, liten men kraftigt byggd. Han tycktes vara vid 25 års ålder. Överläppen hade endast

en svag skuggning, och hans runda ansikte med dess blomstrande kinder liknade en flickas. Ögonen däremot hade ett på samma gång vilt och förvirrat uttryck, som framstod ännu mer därigenom att han var vindögd.

- Pourist! hälsade Åhrberg.

- Pourist, pourist! svarade alla tre samtidigt.

- Hur mycket får jag för att dina renar trampat ner och förstört mina foderhässjor? frågade Åhrberg vasst.

Den länge betraktade honom förvånad, mätte honom från topp till tå och svarade sedan på god svenska:

- Hur mycket får jag för att dina kreatur i somras förstörde renbetet för mig?

- Du får ingenting! röt Åhrberg förbittrad, -ty mina kor leva inte av samma usla föda som dina renar.

- Och mina renar leva inte av samma goda mat som dina kor, således äro vi kvitt, sade lappen lugnt.

- Nej, det skall bli annat av, ropade Åhrberg. - Jag ska stämna dig, och då får du böta 3 1/3 riksdaler banko och ersätta skadan. Jag har reda på lagen, må du tro.

- När utfärdades den förordningen? frågade den länge..

- Den 13 september 1781.

- Men enligt en förordning, som utkom den 28 december 1785, ålägges nybyggarna att ha gärdesgårdar kring sina myrslätter, om de lämna fyra skrindors avkastning och att för övrigt stänga kring sina foderhässjor. Jag har reda på lagen jag också, svarade lappen, - har du inte stängt kring dina hässjor får du skylla dig själv.

Åhrberg vart något överraskad. Denna förordning kände han icke till, och han trodde eller låtsade sig tro, att lappen for med osanning.

- Du ljuger! ropade han.

- Stäm mig då får du se vem som har rätt.

- Ja, det kan hända att jag gör det också. Fast jag har annat att tänka på än att processa. Jag som skall föda hustru och barn. Nog är det bra hårt, att när man strävat och arbetat varena dag under sommaren för att få ihop någ-

ra hötappar, - och sedan finna hur era förbannade renar förstört alltihop. I går rände jag ut för att draga hem foder från en hässja. Men då var allt nedtrampat i snön, så att jag fick vända om med tom skrinna, och nu får kreaturen svälta.

- Det var inte mina renar som gjorde det.

- Det vet du inte, och det kan vara detsamma, ty alla lappar hålla ihop som... Hade jag en bössa, skulle jag skjuta ihjäl varenda ren, som springer förbi mitt hus.

- Jaså, du har ingen bössa, svarade lappen långsamt, - kanske du vill låna min? De två andra skrattade. Men Åhrberg på det högsta förbittrad lyfte sin hand och gav den länge en örfil.

- Slå igen om du törs! ropade han.

Men lappen stod orörlig.

- Din rädda stackare! ropade Åhrberg, kastade om sina skidor och rände därifrån.

- Det skall du få igen, mumlade lappen.

- Rätt så, instämde de andra på sitt språk. - Att våga slå själve Klement Bengtsson. Hade han slagit mig, skulle jag ha tålt det, sade den lille svage gubben. Men att han slog dig, Klement Bengtsson, det var en helt annan sak. Vi ska piska ihjäl honom.

- Ja, vi ska piska ihjäl honom, instämde den yngre med lågande kinder och blixtrande ögon. - Vi ska sticka ihjäl honom med björnsputet.

- Vi får rådgöra därom i morgon. Jag vill tänka på saken först, sade den länge Klement.

- Ja, och då ska vi ha flera med, utropade den unge. - Nils Pålsson har alltid varit arg på nybyggaren.

- Jag fruktar att vi är för många redan, sade Klement.

- Varför det? frågade de andra förvånade.

- Därföre att om vi ska ta ner nybyggaren måste saken hållas hemlig sedan.

- Ja, det är klart, ropade de andra.

- Men jag är rädd att du inte kan hålla munnen på dig, Tok-Jonke, sade Klement till honom.

- Jo, det kan jag visst, försäkrade denne och rodnade. - Så tokig är jag inte,